

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Wprowadzenie

Author: Alina Szczurek-Boruta

Citation style: Szczurek-Boruta Alina. (2017). Wprowadzenie. W: A. Szczurek-Boruta, K. Jas (red. nauk.), "Człowiek wykluczony i człowiek w sytuacji zagrożenia wykluczeniem społecznym, edukacyjnym, kulturowym : wyzwania, powinności pedagogiki, zadania" (S. 7-11). Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Wprowadzenie

Zróżnicowanie warunków życia wzrasta, problemem społecznym jest zaspokojenie potrzeb ludzi najbiedniejszych, upośledzonych społecznie i kulturowo, upośledzonych przez los lub bezradnych wobec otaczającego świata. Pedagogika jako dyscyplina nauki i edukacja jako obszar praktyki mogą przyczynić się do pokonywania rozmaitych podziałów, uprzedzeń, stereotypów, przejawów dyskryminacji, stwarzając szanse na trwanie uniwersalnych wartości, kierowanie się nimi w życiu indywidualnym i zbiorowym.

Tradycja pedagogiki społecznej i jej przesłanie służby drugiemu człowiekowi, a także doświadczenia edukacji międzykulturowej w zakresie przewycięzania kulturowej izolacji, wszelkich form wykluczenia społecznego i edukacyjnego wywołanych odmiennością narodową, etniczną, kulturową, wyznaniową i zapobieganiu tym zjawiskom, kieruje nieustannie naszą uwagę ku działaniom wychowawczym¹. Edukacja odgrywa istotną rolę w procesie

¹ Zob. m.in. prace Heleny Radlińskiej, Ryszarda Wroczyńskiego, Stanisława Kowalskiego, Mikołaja Kozakiewicza, Zbigniewa Kwiecińskiego, Stanisława Kawuli, Mirosława J. Szymańskiego, Ryszarda Borowicza, Tadeusza Pilcha, Andrzeja Radziejwicz-Winnickiego, Tadeusza Lewowickiego, Jerzego Nikitorowicza. Por. Z. Kwieciński, *Wykluczanie*. Warszawa 2002, Wyd. UMK; T. Pilch, *Marginalizacja społeczna i edukacja*, w: T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. III, Warszawa 2004, Wydawnictwo Akademickie „Żak”; S. Kawula, *Pedagogika społeczna dzisiaj i jutro*, Toruń 2012, Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”; A. Radziejwicz-Winnicki, *Żywiółowość otaczającej współczesności a szanse na homeostazę społeczną*, Zielona Góra 2014, Wyd. Uniwersytet Zielonogórski; K. Białoברzeska, S. Kawula (red.), *Wykluczenie i marginalizacja społeczna. Wokół problemów diagnostycznych i reintegracji psychospołecznej*, Toruń 2006, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit; L. Frąckiewicz (red.), *Wykluczenie społeczne*. Katowice 2005, Akademia Ekonomiczna; T. Lewowicki, A. Szczurek-Boruta, J. Suchodolska (red.), *Pedagogika międzykulturowa wobec wykluczenia społecznego i edukacyjnego*, Cieszyn – Warszawa – Toruń 2011, Wydział Etnologii i Nauk o Edu-

egalitaryzacji życia społecznego, jest czynnikiem wzrostu kapitału społecznego, aktywności publicznej, uczestnictwa w kulturze².

Zadanie walki z wykluczeniem społecznym, edukacyjnym, kulturowym osób, grup ze względu na stałe cechy: kolor skóry, pochodzenie narodowe lub etniczne, religię, płeć, stopień sprawności fizycznej, stan zdrowia (fizycznego i psychicznego), wiek, status społeczny i ekonomiczny lub inne cechy zostało wpisane w dokumenty programowe Rady Europy i Unii Europejskiej, stanowiąc element strategii spójności społecznej, jest obecne w polityce kraju i samorządów lokalnych.

Tom ten zawiera oryginalne teksty polskich, słowackich i czeskich autorów, które powstały z inspiracji i przy znaczącym udziale różnych środowisk naukowych szczególnie zaangażowanych w rozwój pedagogiki, wykazujących troskę o człowieka i jego rozwój. Wśród zgromadzonych tekstów są rozprawy teoretyczne, poglądy, stanowiska i przykłady działań właściwe pedagogice społecznej, pedagogice międzykulturowej, pedagogice wczesnoszkolnej, pedagogice specjalnej; opracowania przeglądowe; komunikaty z badań; propozycje konkretnych poczynań edukacyjnych coraz lepiej służących zapobieganiu i przezwyciężaniu wykluczania społecznego i edukacyjnego. Część z nich koncentruje się na działaniach profilaktycznych, kompensujących, korekcyjnych, interwencyjnych, integrujących podejmowanych w odniesieniu do różnych grup wiekowych: dzieci, młodzieży, dorosłych, osób starszych; osób i grup różniących się ze względu na określone cechy.

Zbiór ukazuje się jako piąty w serii prac PEDAGOGIKA SPOŁECZNA przygotowywanej przez Zakład Pedagogiki Społecznej i Edukacji Międzykulturowej Instytutu Nauk o Edukacji Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Poszczególne teksty zgromadzone w dziale *Wykluczenie edukacyjne, społeczne, kulturowe a polityka* ukazują problematykę wykluczenia i walki z nim w trzech państwach – Słowacji, Czechach i Polsce, koncentrują się na sytuacji bezrobotnych młodych osób żyjących w Republice Słowackiej w kon-

kacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Wydawnictwo Adam Marszałek; J. Nikitorowicz, *Edukacja regionalna i międzykulturowa*, Warszawa 2009, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.

² P. Mikiewicz, *Kapitał społeczny a edukacja*, Warszawa 2014, Wydawnictwo Naukowe PWN; A. Gromkowska-Melosik, M. Szymański (red.), *Edukacja i nierówność. Trajektorie sukcesu i marginalizacji*, Poznań 2014, Wydawnictwo Naukowe PWN.

tekście przyczyn, konsekwencji bezrobocia, strategii życiowych, problemów młodych ludzi oraz pracy socjalnej (Peter Jusko); na wykrywaniu i rozwiązywaniu problemów związanych z agresywnymi zachowaniami młodych ludzi przejawianym w sieci (Ctibor Határ, Petra Jedličkova); na korzyściach podejścia włączającego do edukacji dzieci romskich pochodzących ze środowisk o niekorzystnym statusie społecznym w Republice Słowackiej (Alica Petrasová); na różnicach w przygotowaniu dzieci, także romskich, do edukacji elementarnej w Republice Czeskiej związanych z faktem uczestnictwa w edukacji przedszkolnej, bądź z kształceniem w klasach przygotowawczych (Radmila Burkovičová); na działaniach edukacyjnych ograniczających wykluczenie w polskich realiach (Alina Szczurek-Boruta). Kwestie społeczne, edukacyjne i kulturowe przedstawione na tle różnych środowisk i dziedzin życia znajdują w tych tekstach odwołania do roli polityki, tradycji i stereotypów społecznych.

W drugiej części tomu *Badania empiryczne dotyczące uwarunkowań, rozmiaru i form wykluczenia* znalazły się teksty czyniące przedmiotem swej uwagi społeczne i osobiste rozmiary wykluczenia, wskazujące na sytuacje wykluczające mające miejsce na terenie szkoły, m.in. wykluczenie rówieśnicze (Aleksandra Pyrzyk-Kuta, Justyna Ryszewska-Banko); sytuację osób bezdomnych (Teresa Chmiel), niepełnosprawnych (Grzegorz Błahut). Zaprezentowane w tym dziale analizy dowodzą niezbicie, że zajmowanie danego miejsca w przestrzeni społecznej stwarza określone z reguły nierówne szanse dla pojedynczych jednostek i całych grup, przyczyniając się do ich wykluczenia.

W ostatniej części pt. *Przykłady przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i edukacyjnemu* zgromadzono testy ukazujące propozycje działań pomocowych, profilaktycznych i poradnictwa skierowanych do różnych grup dotkniętych wykluczeniem: dzieci niepełnosprawnych, reprezentantów innych kultur, bezrobotnych, innych. Autorzy poszczególnych tekstów prezentują m.in. autorskie metody działań – Coaching VR (Andrzej Chmiel). Przywołana metoda pomaga w zwalczaniu problemów w wielu obszarach życia, pozwala skutecznie radzić sobie z codziennymi problemami emocjonalnymi oraz fizycznymi. Kwestie wykluczenia przedstawione są na tle funkcjonowania szkoły, przewycięzania uprzedzeń społecznych i edukacyjnych wywołanych odmiennością narodową, etniczną i zapobieganiu tym zjawiskom (Bata Podgórska, Anna Podgórska); pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych w klasach integracyjnych (Anna Rajchel). Autorzy kilku tek-

stów koncentrują się na działaniach podejmowanych przez samorząd, organizacje, instytucje oraz placówki działające w środowiskach lokalnych, które mają na celu aktywizację seniorów, przeciwdziałanie wykluczeniu edukacyjnemu i społecznemu osób starszych (Tomasz Różański, Edyta Janus, Katarzyna Jas).

Pragnę wyrazić nadzieję, że publikacja tej książki ułatwi wymianę poglądów i doświadczeń, pomoże w nawiązaniu dialogu badaczy i praktyków pedagogiki społecznej i edukacji międzykulturowej w różnych krajach. Przedstawienie konkretnych praktycznych rozwiązań, udział w dyskusji na temat potrzeb i oczekiwań człowieka zagrożonego i dotkniętego wykluczeniem może stać się źródłem inspiracji do podejmowania nowych rozwiązań w pracy z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi w środowisku lokalnym.

*

Dziękuję znakomitym recenzentom: Panu Profesorowi Jerzemu Nikitorowiczowi i Panu Profesorowi Wiktorowi Rabczukowi za cenne uwagi i merytoryczne sugestie.

Wydanie tej książki stało się możliwe dzięki niezmiennej przychylności, pomocy władz akademickich Uniwersytetu Śląskiego Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej. Wszystkim Osobom, które przyczyniły się do powstania publikacji, pragniemy wyrazić uznanie i podziękowania.

Alina Szczurek-Boruta

Bibliografia

- Białobrzeska K., Kawula S. (red.), *Wykluczenie i marginalizacja społeczna. Wokół problemów diagnostycznych i reintegracji psychospołecznej*, Toruń 2006, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit.
- Frąckiewicz L. (red.), *Wykluczenie społeczne*. Katowice 2005, Akademia Ekonomiczna.
- Gromkowska-Melosik A., Szymański M. (red.), *Edukacja i nierówność. Trajektorie sukcesu i marginalizacji*, Poznań 2014, Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Kawula S., *Pedagogika społeczna dzisiaj i jutro*, Toruń 2012, Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”.
- Kwieciński Z., *Wykluczanie*, Warszawa 2002, Wyd. UMK.

- Lewowicki T., Szczurek-Boruta A., Suchodolska J. (red.), *Pedagogika międzykulturowa wobec wykluczenia społecznego i edukacyjnego*, Cieszyn–Warszawa–Toruń 2011, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Nikitorowicz J., *Edukacja regionalna i międzykulturowa*, Warszawa 2009, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Mikiewicz P., *Kapitał społeczny a edukacja*, Warszawa 2014, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Pilch T., *Marginalizacja społeczna i edukacja*, w: T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. III, Warszawa 2004, Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Radzewicz-Winnicki A., *Żywiotowość otaczającej współczesności a szanse na homeostazę społeczną*, Zielona Góra 2014, Wyd. Uniwersytet Zielonogórski.